

- Fiqi Buraale Halka kan waxaa isugu yimid rag fara badan, raggaasoo uu ka misd yahay Skheikh Maxamed Axmed Lliibaan, Cali Mudiir, Cabdi-Dhegaweyne, Aw Daahir Afqaeshe, aniga oo ah Fiqi Buraale ah oo jecel in aan qeybiyo saaka mowduucyada laga hadlaayo maantoo bisha ay tahay 15, maalin arbacana ay tahay, waxaan isugu nimi in aan is-warsanno macallin erayga la yiraahdaa wa maxay marka hore dabadeedna aynu u dhaadhacno dugsi quraan, maaddaama dadka soomaaliyeed la yiraahdo waa dad islaam ah boqolkiiba boqol, sida uu u soo aasaasmo dugsi quraan iyo hadba marxaladda uu soo maraayo, waxa waajibka laga doonaayo macallinka, ardada waxa laga doonaayo, sida loo soo tarbiibiyo, sida wax loo baro, sida calaashaan loo khatimo hadba, arrimahaasoo la doonayaa in laga hadlo maanta. Haddaba waxaa la yiri xarko geel ma wada xiraan, bal waxaan ugu horreysiinayaan xaaji maxamed Axmed Liibaan oo da'na wax badan Ilaahey uu soo waday, calaashaan da'diisa gu yaal badan jiray kuna xeeldheer xagga diinta nooc kastaba ha ahaate e. Bal saas yaan jeclahay su'aasha ugu horreysa, sida innoogu iftiimiyo, Sheikh Maxamed Axmed Liibaan tafadal.
- Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Bismillaahi Raxmaani Raxiim. Iyadoo oo ay wax badan oo ummad ihi ay tacliintaas... si ay u qaadato soomaalidu walax Ilaahey ku manneystay oo ama diin jecla ah ama fahma ah ama ixtiraam ah yaa soomaalida sida laga warqabo dadka dheertahay. Dugsiyada inkastoo ay ku yaraan jireen waxay tixgelin jireen macallinka iyo ardaga wax baranaya si ay fahmadowdu ayan u jabin yeey ku dadaali jireen, isla markaas canugga guriga jooga oo macallinka ow quraanka u dhigahayo waxaa laga ilaalin jiray inuu fahmo-xumo guriga kala soo kaco oo cuqdo gasho inow dugsiga fahmo xumo la'aado oo cuqdo gasho; waxaa kaloo laga ilaalin jiray in macallinka cuqdo gashaa; waxaa kaloo laga ilaalin jiray ardada dugsiga la dhigata inaw cunugga xaggisa cunug dhibaay ah yahay oo cuqdo ay u gasho. Intaas waxaa loogu dadaalahayay si aan cunuggaas fahmadiisa ayan meelna uga dhinnaan. Bismillaahi raxmaani Raxiim haddii cunugga loo billaabo oo cowdu-billaahi mina sheidhaani rajim ay joogto oo dugsiga la geeyo, nimanka ka dadaali jiray ninka rabaa cunuggiisa inow wax barto, dugsiga waaq-dhaacinow gey jiray. Bun-na waa geyn jiray, af kasta ha ahaade, niman baal-cad ay yiraahdiin nimanna bunka ay yiraahdiin oo madow. Labadaba, qolaba meesheeda ey ka geyn jirtay. Cunuggaa saas aa loogu duceyn jiray. Subuxaasaa iyadoo loo tufay yaa macallinka inya tahlil u dhigo oo loo dhaqo aa la cabsii jiray. Weliba tahlil khaas ah aa loo dhigi jiray oo macallimiinta runta ah oo desaday quraanka sirtiisana la baxday oo dad hore uga hertay "laa taxarrig bihii lisaaanaka li tacjala bihii inna caleynaa jamcahu wa qu'aanahu" iyo "arraxmaanu callamal-qur'aanu khalaqal insaanu callamahul bayaanu", aayadaha oo isku dharfanaa inya loo dhigo yow biyo ahaan u cabi jiray tahlissha. Cunuggaas fahmadiisu baaricad run ah yeey noqon jirtay. Aniga

dadkii loo dhigayna waan ku jiraa, dadkii wax u dhigayna haddow dugsidii anigu aan macallin u noqdayna anaa wax u dhigay markii horena nimankii loo dhigaan ku jiraa. Isla markaas canugga haddow gaaro jus, cambuulo jus cambuuleed la yiraahdaa la karin jiray. Subac haddow gaarana sidiyyoo kaleeto yaa Alla-baray loo dhigi jiray.

Macallinka waxaa lagu dhaqaaleyn jiray kal iyo dhiil. Kalku, baadiyahaas dadka joogaa quraanka baran jiraye anigu beled quraan lagu baranaayo maba arkin, laakiin baaddiyaha dadka joogaa kalka waxay u yaqaanneen kur ... kur badar ah oo la soo kariyo oo ama masagga ah sidii iyo nuucii loo haysto iyo dhiil caano ah oo la soo dhigaaliyaa macallinka loo keeni jiray. Habeenkaas iyo berigaasow haysanayaa. Ninka kaloo ku xigana habeenka iyo beriga kaleeto keenahayaa kurtaa iyo dhiishaa. Haddii xil yimaad, haddow xilku marti yahay macallinku ardadow kala diri jiray aasow dhihi jiray "xilaa gurigii fadhiyee ha la yimaado" aasaa dugsiilow imaa jiray. Dugsiilowga, dugsiga duubkiisa ninkee lagu mудaa haa la dhihi jiray. Nin la og yahay oo deeqli ah wax garadna ah, tixgelnaya duudkiisa dhisinka dugsiga lagu mudaayoo ninkaasaa laga dhigi jiray. Ninkaasaa dadka isugu wici jiray. Haddow nin wax yaqaan yahay oo ninka dugsiga maanta u yimaad ow macallin yahayna, macallinka muggow isa soo taago caadadiisu waxay ahaan jirtay dugsiga ilmaha quraanka yeersaayow aayad u yeeraa ama laba u yeeraa. Mugba macallinka aayad kutaabkii ow u yeeriyyay, martiga, aahheey, macallinkii ama ow laba aayadoo u yeeriyyay, macallinku yeerdambe u noqonmahayo 8dugsiga hayey); meel inya fariistow ardatiina wuxuu leeyahay "aniga dugsigii waa la igala baxay, macallimaa igala baxay. Hayehee ardada ha laga hubiyo aniga dugsigii yeer kale maba karee". Dugsiilowga inya yimaado macallinkaas inya wax la siiya leeyahay "kutaabta u tuf". Muggow u tufo ka dibna macallinka dugsigaas oow cuntada u yeeraa oo macallinkaas yimidoo oo martida ah haddow mug ardada u yeero ayadoo oon dugsigaa laga bixin oon wax la siinin, macallinka u noqon maayeen la yiri oo ka afluximaayaanaa la qabaa. Aahheey. Isla markaas "yastabshiruuna..." meel la yiraahdo, suuradda al Cimraan la yiraahdo, qalinjebisaa la yiraah, markey joogto yaa qalinki wax lagu dhigaay yow cunuggu qabshax siinayaa. Qalin hor leh maahine, qalinki hore wax lagu dhigimahayo. Yastabshiruunadaas qalin jebisaa la yiraahdoo markaasaa Alla-barai la dhigahayaa. "Wiilkeyga qalin-jebisow gaaray". Xoolaa la gowracaahoo deeqlaa la siinaa ardada looga doceyhaa. Subaxaa oo haddana oo intii ka dambeyday quraanka dhameynayaa.

Quraanka haddow dhammeeyo, qaalintiiyaa la billaabahayaa. Cahdigu haddeey ahayd qaalin geel ah iyo haddeey qaalin lò ah aheyd iyo haddii aayan ciddu qabinoo eri gooye ay tahayba, qaalintaasaa macallinka la siinahayaa. Markaas qaalinta la siiyo kaddib ay ilmuuhu nakhtiinka dhigayaan. Asagoo caloolsan ow u naqtii Miyaa. Saasaa quraanka lagu dhigi jiray. Isla markaasaa waxaa la dhihi jiray haddana, awal, aakhir iyo awal waaqic quraan qora. Aakhir waxaa lagu bartaa dusha dugsiilowga oo cunuggee

macallinkii haddii la fiicneyndiido, inow ka tagaa u sahlan. Inta aakhir ay ku jiraanoo illaa ma lugoinoo awal oo dhannayn waa dhiman yahay, aakhirna dhaxdaa looga jiraah, haddii loo darraado wayska tagi karaa macallinku. Dugsiilowna waxay yiraahdiin macallinka ayno celinno. Intaas dusha dugsiilowgaa Aakhir lagu dhigaa. Awal haddii la gaaro oo Awal kala bar gaaro ama MiinSaad ama Yuusuf, meelahaas uu sii socdo, dusha macallinkaa lagu dhigaa haa la yiri. Awalna ayuu leeyahay "waxaad soo mari lahayd soo martaye dugsigii oo qabya ah ha ka tegin" oo macallinka dushiisaa lagu dhigtaa. Oo dusha dugsiilowgaa Aakhirkaa lagu bartaa oo macallinka ama qaalin ha eexsado illaa waa ijaaradiisii yaa go yirihe ama ceeb ka carar ha ahaado oo ilmihiiyow dhex uga tagaa ha ka carar ha ahaado, ama dhibtii uu ka soo maray ajir hoobsi ha ahaado, haddii aakhirkii macallin dugsiilow isceshay asagu intii tabartiisa ahna awalbuu ku dadaalaa si aan dugsigii u kala kicin. Haddii dhibaato soo gasho oo nimankii la arkaa ma fiicnaadaane, nimankii fiicnaay saas ay ku bartaan. Afar iyo tobant dugsi macallin kiciyaa jira oo ilmaha Quraan baray. Nasiib llaahey dabaq uga dhigay, wiilkisii iyo wiilkkuu dhalay iyo wiilkisa wiilkkuu dhalay, seddexdaas hal macallin uu macallin u noqday. Saddexdana ay fahmad isla lahaayeen oo damiin lagu arag nasiib nin llaahey uga dhigayaa jira. Mid llaahey damiin ka dhigay kii hore, kii kalena damiin ka dhigayoo seddexdaasba ay damiin ka noqdeenaa jira ama dugsi ka dhuumad. Macallin leh yaa la arkay "geedkaan uu wiilkaanu ku xiranyahay, adoogii waan ku xiray, awoowgiina waa aan ku xiray, asaguna waa ku xiranyahe seddexdaba quraan-diid yeey ahaayeen. Aaheey. "Annal mucallima wa dhaliiba, kiraama...". Haddeeyaan ahayn kuwa suusuuban dalibka iyo macallinku kuuma nasteeeyeenaa la yiri. Waxaa suuro gal ah in macallinka xoogaa inkastoo llaahey diintiisa iyo xooga dhib xaggiisa uu ka yimaad oo dugsigu saas ku fasahaado. Waxay dhihi jireen macallinka afar kaaflaa la yiraah macallin dugsi:

- macallinka yagii, macallinka yagii;
- macallinkii;
- macallin ku qumad kiiyaa;

keey madoobihii, keeymadoobihii yaa soo socdee nakala dhumiya. Afar kaaflahaasaa la yiraah. Macallinka yagii waa midka mid ugu fiican; macallinkii haddii la yiraah waa macallin un iska cayntaa; macallin ku qumad kiiyaa, mid oon lagu dhibtooday asin oo wax laga bartay; mid aan waxba laga baran waxna kugu reebin: keey madoobihii yaa soo socdo na kala dhumiya. Afar kaaflahaasaa la yiraah. Qofkii quraanka baran jiray, sifadaas ay ku baran jireen. Dareen, waxay aad iyo aad ugu dadaali jireen si cunuggu waxna uu ku barto macallinkana looga duco-qaado ardadana looga duco-qaado. Kutaabkii aan ardada dhibin oon dhibayga ahayn macallinkana an dhibin dugsigana an ka dhuman, waalidkii dhalayna uusan ku dhibboone dugsiga u geeye sii wad iyo soo wad aan ku dhibin, sidii badan waa aflaxi jiray. Laakiin haddow

dhib meel ku yeesho ow ardada ow dhibo ama waalidka dhibo ama ow macallinka dhibo aflaxiisa ma badnaan jirin. Edebtana saasaa loo dhowri jiray, ardada aflaxeedana saasaa loo dhowri jiray, ummadda immaahaydo, ilhaamta la imaaheydana saasaa loo ilaalin jiray. Aakhirkii dambe haddii uu dhammado waysku darmeen...

Sagaal gaafka ku taalle aa Quraan lagu bartaa:

Qalinku ha afweynaado, yuu qalin yar yar noqon:

Looxu ha qar weynado, yow loox dhellohoo Fasayakafiikuhumullaahi-ba qaadin oo taako ka yar yowsan noqon;

Macallinku qaari ha ahaado;

Ardayga ha qaylo dheeraado;

Gurigana habar gaafa ah ha joogto. Gaafu waxaa layiraahdaa qofka xilkaska ah oo macallinka maro imahaayo, ardayga waxa la imahaaya iyo waqtiga uu imahaaba hammuunta ka ilaalida;

Gabar tufaaxa joog ha ahaato, habarta muggii la arkabo ma joogtee, geber jikada fadhida oo cunugga muggii uu isa soo taago wax bisil siisa ha ahaado;

Qadiim badar ha u yaallo, nimaan qadiim badar u aallin ma qalbi nege e qadiim badar ha u taallo;

Ratigu qaado-qaado ha ahaado.

Sagaalkaas aa quraanka lagu bartaahaa la dhihi jiray. Haddana waxay oran jireen haddow qalinka laga fakarahayaa raad sagaaro haddow la eyyahay, qalbiga raad eri yow ula ekaadaa quraanka; haddow qalinku raad eri la eg yahay, raad lòaad haddow la eg yahayna, raad eri yow la ekaadaa; raad geel haddow la eg yahayna, raad lòaadow la ekaadaa. Qalinka weligiisey ka fekeri jireen maxaa yeelay Quraanka nimanka yaqaannaa yaqaanna e, waxaa ku taalla dhul hortaada ka muuqda meel buuraad, meel hog ah, meel sinan. Suuradda muggaad aqriheydo yaad ku imaaheysaa. Waxay koreydaa suuraddii meel buur ah, waxay ka degeysaa meel hoobad ah, waxay scotaa meel hog ah, waxay socon meel sinan ah. Qalbiga sidaasey ugu taallaa ninki quraanka bartay, saasey ugu taalla mugga uu aqrinayo Bismillaahi Raxmaani Raxiim ow yiraah ow billaabahayo saasey u taallaa oo qalbigisu ugu taallaa.

Haddii walax xumoo lagu dhigay u qabto qalbigaba kuma yaal, waa kaa madowyahayba.

Halahaasoo dhan yeey sheegi jireen. Hadde intii laga gaaro, lama dhammeyn kara e, intii laga gaaro halahaasaa quraankii dugsi aan ku arki jirnay beledna anigu dugsigiisu maba gelin, haaheey. Waxii aan wa ku bartay baaddiyey ahaayeen, beledaa wax lagu bartaabo ma qabo. Waa lagu far bartaa ma ahane quraan laguma barto beled. Anigu saasaan qabaa.

Assalaamin calaykum wa raxmatuLlahi wa barakaatuhu.

Fiqi Buraale

Waad mahadsantahay Sheikh Maxamed axmed Liibaan, waana lagaa maleynayey ee mana dhowo weli arrimuhu ee Ciisana halkanow inoo fadhiyaa, hase ahaatee waxaa la yiri haddaan la rog rogin ragbaan helin ee waxaa kaloo la yiraahdaa Ebbana la

kale baryi og hadalna la kala oran og baa la yiraahdaa. Sidaa aad noogu fasexisay waxaa weeye aas-aaskii quraanka sidii calaashaan waajibaadkiisa ahaa ee lagu soo galaayay ama lagaga soo baxaayay ama laisugu duceynaaayay, barako iyo kheyr sida lagu helo iyo sidaan lagu helinbaad noo kala micneysay haddaba bal iminkana waxaa halkan iiga muuqdaa Sheikh Cali Mudiir oo isaguna ku soo barbaaray culumonimo cilmi wanaagsanna ku leh bal intii innogu darilahaa aan Cali Mudiir u gudbiyo.

Cali Mudiir

Een, mowduucaan maanta laga hadlaayo aad baa loogu baahnaa waana mowduuc xasaasi ah oo nolosheyna soomaali ahaan taabanaayo laakiin Xaaji Maxamed Liibaan meesha uu ka hadlay oo dugsiga arrintiisa ka hadlay oo uu fadhiyo, odayaasha kalana ay joogaan, Cali Mudiir maxaad sheegeysaa. Wuxaan sheegaba garanmayo, laakiin midbaa nasiib fiican ii ah, een dadkii uu sheegayey, aabbahey wuxuu ka mid yahay dadkii uu sheegaayey ee afar iyo tobanka een dugsi ka badan kiciyay uu ka mid yahay. Een ayadoo saas ah oow hadda ow siddeetan jir yahay dugsiga dadka magaciisiyaa lagu haayaa, woxow isaga barayaan haaya laakiin magaci bow wataa bes, sida uu sheegaayey mid keliyana ma ahee meela badan yeey ka furan yihiin oo xataa qaar Xamar. Saas ey tahay oo laga billaabo isaga ilaa, maa-shaAllahu, oo isagu xaajigu iiga aqoon badanyahay, ayaan saas wada ah oo aabbahay aabbihii, aabbihii, kulli saasey wada ahaayeen; amba fiqi iyo axkaan ha dhigaano ama saas ha ahaadaano, laakiin aniga nasiibxumideyda waxaad mooddaa waxii sida loo shhegaay markii la sheegaayo waa garan karaa, laakiin waxaad moodda in muddadaan dambe inaan si toos ah ugu jirin, hase yeeshi wanaagga ow leeyahay dugsiga iyo dhaqankeyna iyo caadadeyna iyo markii loo galo waxyaalka ugu waaweyn oo taabanaayo nolosha uu ka mid yahay. Matalan wuxuu isku xiraa beel. Beel baa meel wada deggan oon kala degeynin oon kala guureynin. Halkey isla roob-degayaan, waa isla-guurayaan, waa is-dabasocdaan, waa beel dhan, ways-dabasocdaan; iski xiridda ow isku xiraayo ayaan yaab leh: jiilaalkii way isla-degganyihiin, roobkii waysla-degaayan. Balaayo iyo wax kala wadi karaahu aad bay u adagtahay, haddeyse dhacdo, markii balaayadaas huubato haddana waa la isku soo-noqonaa.

Markii, markii la soo gaaro midkaan Banaadir ee xoogaa, “un pò” dadka deggan markii la soo gaaro kabiirka iyo jilka iyo markii la soo gaaro aan ka qaato, aan qayb ka qaato illaa aniga intaan wax garto Xamar aan joogay. Marka intaan aan joojiyo, meelaha qaarkood aan rabo inaan good-goodliyo odayaasha, akhyaarta. Marka aan intaas ku deeyo anigu. Waad mahadsantiihiin.

Fiqi Buraale

Waa tahay. Horta sida aynu ogsoonnahay Dugi Quraan laba qeybood aan u kala saarno: mid waxaa weeye kii rasmiga ahaa ee aynu ku soo aas-aasnay, maxaa yeelay marka la eego ummadda oo dhan qola kastaba ha ahaatee, aniga oo soomaaliba ku kobeyn, miyi baa laga yimi. Qolo walibana caadey ku leedahay.

Innaga haddeynu soomaali nahay dad islaam ah baynu nahay, wuxuuna Quraankeenna ka soo aasaasmay oo laga soo abuuray, meel kastaba hannooga yimaadee, sidii diinta innogu timi, miyi. Miyina, sida aad u sheegeyso, beelo ayaa jira, ama duddooyin israaco oo la yiraahdo, haddii Allah idmayo, halkaas Dugsi-quraanka sida wadaadka la isugu biiriyo kitaabtana u badato yeysu raaci jireen had iyo goor. Waa kow. Waa tan la yiraahdee soomaaliduna ku maahmaahdaa ooy tiraahdaa "Culimo iyo roobka, labaduba socodka yeysu ku wanaagsanyihii". Oo maxaa loo yiraahdaa? Waxaa loo yiraahdaa, roob hadduu soo curto oo meel aad uga jeeddo hogoshaas soo ururtay iyo daruurtaas isku soo ururtay, hadduu meeshiisa uu ku curto oo meshiisii qotonsado, wax ma kafiyoo la yiraa oo wax ma taree la yiraah oo socod buu ku wanaagsan yahay. Hadduu socdo dhulkoo dhanbuu biyo geliyaa oo wada deegaamiyaayoo doog ka wada dhigaa.

Culimaduna waxaa la yiri socod bay ku wanaagsantahayoo iney meel fariisato kuma wanaagsana. Waa iney socotaa baa la yiri. Oo beelahu badiba waxay u badanyihii: nin shiikh ah oo macallin ah oo wadaad ah oo aad wax u yaqaannaa ayaa beel u taga. Markuu beesha u tagaa baa waxaa la yiraah: "Waxaan u baahannahay Dugsi-quraan, kitaab yar yaroo fara badanna way noo joogtaa. War wax ma isku-biirsannaayoo ma qabsannaa wadaadkaa yaa la yiraahdaa. Ninkii isagu kelgii kafeynaayana isagaaba aas-aasa, marka hore qabsadaba, markaasaa lagu soo biiraa.

Haddaba iyadoo sidaas ay tahay reer miyigii oo oog loo shito habenkii marki ay tahay gudcurka inta xaabo badan kitaabta loo diro, la soo waxeyeo halkaas, sida Quraanka loo yeerinahayo halkaas, haddii Allah idmahaye, e wax lagu barto.

Kan magaalada, sidaad u sheegtay Cali Mudiirow, waa ka duwan yahay oo sida Sheekh Maxamed axmed Liibaan innogu sheegayna, imminka waxaa jiraay aniga inamo iigu jiray shan sannadood quraan, waana kontroolaa umana lidin culimada, misna wax ay yaqaanniin ma jirto, maxaa yeelay waajibaadka ay diintu leedahay lama baro oo ma hagaagsana ka Banaadir ka furan qusuusan, magaalo ka furani ma hagaagsana.

Quraan waxaa weeye ama dugsi waxaa weeyw miyi ku baro. Mar haddow miyi waayo dugsi, magaalo wax tar kuma laha. Anigoo intaa kaga baxaayoo faalladaas yar aan raacsiiyay bal waxaan yaraha u gudbinayaa Aw daahir Af-Qarshe oo isaguna dad badan wax soo baray isga ruuxiisana wax ku soo bartay quraanka, bal Aw Daahirow ahlan-wa-sahlan.

Daahir
Afqarshe

Fiqi Buraalow mahadsanid. Halkan maanta laga hadlahayo ee quraanka ah sidii loo soo baranjiray, raggiis cullaaamta ahaa ee dabadeedna soomaali jeexiisa kiciyay ee Sheikh Maxamed Axmed Liibaan ka mid yahay iyo Cali Mudiirow reerkoodu daa'imanba diinta soo hoggaaminayey inta ay ka sheegeen horta ninna wax waaweyn ku kordhin mahayo waxay dhaafeenna ma jiro. Haddiise laga hari waayo oo dee nin weyn oo wax la weydiiyay waa inuu yar xoq-xoqdaa. Iskuma diidanin macallin waxa la yiraahdaa meeshuu wax ku baraa iney tahay miyi.

Magaalo, sidii shiikha u sheegay, fartaa laga bartaa iyo ilbaxnimo kala e diinka laga bartaa waxba ma hoggaaminkaro. Ilmahoo wax soo bartay oo markaas tacliinta kororsaday maaha e, horta quraanka wuu ku liitaa carruurta magaalada. Wuxuu un ka qiyaaqeynna innagoo aan haseynba kuwa an heyna e weligeedba aan wax bareynay ee juskiiba an dhaafeynba. Ilmihiiba halkiisii iska taaganyahay. Wuxaa mooddaa nidaamkii wax lagu bari jiray ee macallinka miyiga wax ku bari jiray uumbuu ahaa diinkaba. Sidii, ma aragtay, wax lagu bari jiray in nidaamkeeda ahaa e aan magaalaba shuqul ku lahayn, oo maxaa yeelay markii quraanku naloo dhigayey fahmadu waxay imaan jirtay habeenkii nuska dambe markii ardaygu la kiciyo ee xaabada oo halka taalla loo oogo wax laguu mariyaa. Markaa dabadeed markiiba waad jiiri jirtay. Haddeer ilmihiis isagoo iska soo quraacday barqadka marka loo yeero ee uu malcamaddii tago halkiisiiiba ma dhaafimaayo. Calaamadahay ka mid aheyd, xiisadaha kale wax kastaba ha bartee, habeenkii nuskiisa dambe ilmuu quraankii uu barto inaanu fahmada kale la mid aheyne meeshii ilmuu uu ka taqaddumayey ay aheyd sidaas.

Waxyaalha kale ee ilmaha wax yeeli karaana, intii shiikha inoo soo sheegay weeye oo intii oo ---darra ahayd markii laga ilaaliyay oo nuskaas dambe la kiciyay oo dabkii loo oogay yaa ilmuu waxa uu qabsadaa markiiba uu ku dhagi jiray.

Waxaan arkay macallimada qaarba ineyan jecleen feynuuska xilligaa in wax lagu aqriyo ee dabka ay ka jecelyihiiin, ay xaabada yar-yar saarayaan in oogta dabadeed ololka sare u kacayo e ilmihiis intuu dabka uumigii ka fogaado halka wax kaga aqrisanayo iftiinka.

Waxaynu ognahay in dambaska in aan la guri jirin ardadu wax ku dhigato ee uu noqonjiray buur oo kale.

Waxaa la ii sheegay haddeer, aniga indhaheyga kumaan arag, laakiin muddadaa an ognahay haddeer Sayid Maxamed Cabdulle Xasan in uu ka sii maqan yahay Nugaal iyo shan-iyu-labaatankii sannadood uu dagaalka waday, intii aanu dagaalka gelin, Qoryo-Weyn xaruntii uu ka aas-aasay e macallinkii kud-Quraan la orangiray uu ardada wax ugu dhigi jiray, dambaskii ay dhigeen uu meeshii imika dooxo iska tahay wax weligeedba la degay de aanu u ekeyn illaa markiiba magaalo ma aheyne dad miyi oo iska degay umbey ahaayeene, aasaar waxaa lagu gartaa dambaskii oo ceel weyn ah oo sida malcamadaha yar yar ugu ag heerneyd dambaskii yaraaye la tuuri jireyna dee kaba weyne oo mindhaa aqal la ekaaday dambaskii waagaa la tuuray meeshii, imika calaamad waxaa u ah, ee waa xaruntii Qoryo-weyn baa la yiriyo dambaskii baa wuxuu yahay iska caan oo buur oo kale ah oo aan is-dhaqaajinin. Waxbuu saacideejireen intaas raadkii diinta lagu bartay dambaskaas uu ka joogo. Dambaskana weynu naqaan inan roobka qaadin ee uu dhagax iska noqdo sidii nuurad inta la qooyay doongad noqotay oo kale waa tan isku dhugta oo dabadeed halkeedaas, ma aragtay, waxay iska noqotay dabadeed, dambaskii waagaa halkaa la dhigay, calaamad umbuu ahaa, dabadeed looga jeedo iney, ma aragtay, diinka lagu

xusuusto. Kii waagaa, halkaa Qorya-Weyne la dhigay, Caynaba agteeda ah oo macallinkii kud-quraan ah ee haddeerba weligeed siyaado weyn laga joogo sidii buur isaga taaganyahay oo u muuqanayaa wax uga jeedde iyadan diinta in lagu *xusuusto* calaamadna ahaado.

Iftiinkan kale ee iminka laitka (light) la shidanayana xaabadaasu iney ka wanaagsaneyd.

Waxaan garanayaa xaabada in aanba laba oggoleyn qoryahan waaweyne afka la isu wada saarayaa ee ma aragtay xansaskan olola weyn bixinayaa hadhowna dambaska weynoo dhoco noqonayaa inuu kaga fiicnaa oo ma aragtay kolkaas uu if weyn oo ardada, ma aragtay, u wada muuqanaya noqonayaa, waayo qoryuhu af weyn --- if weyn wado bixin maayaan xansaskase wuxuu noqonayaa de olol weyn oo caynkaasoo kale ah.

Macallinkii sidaa wax ku bari jiray diinta yaa laga aflaxayey, iyadu wax laysku hayo ma aha.

Waxaa jiray oon xusuusnahay waqtii dhow macallin xijaabtay oo ahaa raggi Nugaal Sayid Maxamed la socday oo gabayaashiisaaba ku jirtaayoo qolo wax soo dhacday oo haddana baqe lagu tuhmay oo yuu ku soo daray oo:

“Cowkaansanoow Guul iyo dabo cambuulnaaye”, gabaygaas imika buug intan qoran ayuu ku jiraa. Guuliyahaas oo markaas muqaddimiinta ka mid ahaa, macallin quraan buu noqday. Ayaan dhoweed buu dhintay. Buuhoodluu wax ka dhigi jiray. Markaasuu wuxuu u sameeyay Dugsiga sidii waayihii hore wax loogu baran jiray. Markaa dabadeed, way leeyihiin cariish ay dhigtaan, maalintii ay harsadaan oo looxda dhigtaan oo maalintii wax ku bartaan, laakiin ardaah weynbuu u sameeyay sidii miyigii. Magaaladana waa dee waa Buuhoodlo waa iska magaalo iska tuulo ahaanoo kale ah, cirifna waa uga baxsanyahay. Xaabadaasuu u oogaa. Nuskii dambuu kiciyaa, halkaasey wax ku bartaan. Sida wax uga aflaxaanoo kale ma jiro.

Habeenkii dambe ayuu, markuu ardada isu keenay, yiri:

“War orodoo maqaayaddii limaan (waa maqaayad an oodneyn ee ood yar loo soo rogooy iska bal-balaa weyn ahoo, ma aragtay, la harsadoo dadkana jecelyahoo meel goonni ah ka taaganoo), orodoo innoga kee dab”. Wiilka waxaa la yiraa Malakulmowd. (Waxaan aad arkeysaa fidna ehe Buuhoodle ka dhacaya iyo balaayadan iyo qabaa’ilkan is-laynaya waa shan malakulmowd oo hooyadood meher lagu guursadayoo malakulmowdyaa la yiraahdaa). Quraankuu wiilka wax ka dhigtaa. Wiilkiibaa xarun imanwaayay. Kolkaasuu macallinkii halkaas ka qeyliyoo:

“Waryaa Malakulmowd”.

Ninkii maqaayadda lahaayoo ooddii rogay, maqaayaddii dhextaaganyahay buu yiri:

“Hee”.

Ninkii mindhaa waa laamadoodsanyahay. Maqaayaddo waa meel weynoo dhowr ari ahbaa halka kanna ugu xiran. Intuu toosay ninkii, markii hore, oo kabit weyno biya ah dabka saar yiri ha sii boyleene ayuu, ma aragtay kolkaas. Gogol maqaayadda hoosteeda u taallaayay isaga jiifaa. Ninkii isagoo xiskiisii de aan

wada dhammeynoo aad u gam'in yuu markii Malakulmowd yiri "Hee" halkan, ayuu baqday. Malakulmowdka wuxuu wax ka dawanayaa halkan.

"Malakulmowd xaggee baad joogtaa?".

"Maqaayaddi limaan baan joogaa".

Wuxuu gartay in uu Malakulmowdkiiba uu dul taaganyahay. Ninkii illinkii kale ayuu ood yar iska tuuroo, dhag. Matante yar buu sitaa, go'ii haleeli waa.

Dhayyy... Waddadii buu isku soo daayay. Magaalo kale oo dee la isaga hoydao, illaaa waa nin maalinti oo dhan roorahayee, hal barqigii yimid isagoo matante gashanoo. Ninkii, sasayoo, halkaasuu gawaari ka soo raacay, dib uguma noqon ninkii magaaladii. Qardhuu soo galay. limaan baa la yiraah, waa sheeko cad. Markaa dabadeed, shiikhaas wuxuu doonayey haddee sidii malcaamadahan magaalada markuu soo tukado subaxiina amaba uu soo quraacdaba ama hadduu dadaalo salaadda dabadeedaba uu iska soo werdiyo, uu u billabo carruurta, inaaney wax barteen baa la ogyahay.

Xilligaas uu dabeed uga dhigay caado in uu nuska dambe kiciyo oo isagoo si wanaagsan wax u dhigtay dabeed salaadda la eddemo oo kii tukada salaadda halkaa wax kaga tukado. Oo sidii wax loo tacliimin jiray sidas bay ahayd. Sida dabadeed xurmada loo qabo diintaa dambaskeedana loo dhowri jiray. Saas bay ahayd. Wawaanna ognahay in ay caado tahay oo dambaskaan aan la gurin oo aan la dooneynin (*in la guro*). Sida xashiishka ka dhaca (*geedaha ku yaallo*) massaajiddada, massaajiddada loo daayo, malcamadahana lama oggola in dabkooda la guro oo dabadeedna la baabi'yo (raadkiisa). Waa dabkii berigaa wax lagu bartoo sebenkaa ahaan jiray. Dhulbadan baa dambaskaas yahay calaamad.

Siyaabaha horta wax loo baran jiray ee soomaalidu ay miyiga wax uga baran jirtay wax laysku haysta ma aha. Macallinku siduu wax u bari jiray, ka hore iyo macallinka magaalada isku mid ma aha; dadka miyiga joogee carruurta dhalay sidey carruurta iyo macallinka u xurmeeyaan iyo dadka magaaladuna isku mid ma aha, waa kala wada goonni. Soomaali waxaad oran kartaa, nadaamkeeda oo dhammi ama diin-jacaylkeeda oo dhammi ama xishoodkeeda badidiisu wuxuu jira miyi. Marka magaalo la soo galay, dadkii waxba ka garanmeysid. Wax badan is-wada beddelay ayaad wada arkeysaan.

Horta siyaabaha yaa nadaamku ahaa. Waxaa kaloo jira maanta qofka ilmihiisu uu malcamadda ka soo ooyo macallinkii waxaa laga yaabaa in uu ka xanaaqa. Miyi waxaa jiri jirtay marka ilmaha la geeyo iney caado ahayd :"macallinoow jirka adaa leh, anna lafahaan leeyahay". Waxaa dadkaas garanaayey in ilmahaasi aanu hadhowto dhii-dhii keenine wixii ku gaara diinta barashadeeda, qaldad ilmaha laga qabanayey ay tahay. Ilmuu markaas ayuu wax baranayaa, haddiise dabadeed waalidka ka soo dhax-boodoo la yiraah 2ilmahaygii waa la diloo waa la baabi'iyoo.." waa qof aan ilmihiisii waxba u hayne ama diinta jacaylkeedaba fahmeysaneen ama aamba aad waxba u ogeyn.

Horta halkaasna waa la kala beddelanyahoo soomaalida macallinkeeidi iyo waalidkeeidi ilmaha wax loo barayey iyo ilmahii wanaagsanaa iyo nidaamkeeidi horta wada miyi buu ahaa. Magaalo waxaad mooddaa ineynu hoos u soo noqoneyno oo eyaan waxba kordhineyn. Taqaddumkeenni miyi buu ahaa marka la eego xagga diinta iyo waxbarashada iyo fahmada oo ahayd: wax xoolo ka soo go'aya iyo wax dhulka ka soo go'ay oo cusub oo saracii iiminka innoo go'ay ah, dabadeed waxa uu dadka cunayaa waxaad mooddaa in ay kala gaar yihiin. Oo fahmada saas bay ahayd.

Anigaygaba waxaan ku garanayaa Banaadir intaanan soo gelin wixii aan dibadaha ka helee aan qoro, haddaan isha mariya waan xafidi jiray. Sharad baan idin siinayaa, wax yar imminka ma xafidi karo, haddaan maantoo dhan is tiilo oo aqriyo indhihiibaa daalayo oo carrabkii baa daalayo oo markaa wixii oo dhammi fahmadii oo dhammi aad iyo aad yay u wada hooseysaa.

Waxaad arkeysaa wax waleetaba in ay tooda ku saleysanyihiin: waxbarashada iyo wax aqriga iyo qofka jirkiisa iyo nidaamka dhammi inuu xagga wada ahaa. Macallinka siduu wax u bari jiray, ardada iyo macallinka sida uu ahaa iyadoon la dhammeynkarin, wax kale oo jirtay: reer barigu wuxuu macallin yiraahdaa ninka doonyaha sameeya. Iyaga ninkaasey macallin u yaqaanniin oo haddii la yiraah macallin waa ninka doonyaha sameeya yeey macallin qaas ah u yaqaanniin. Soomaali weynteenan kan kalena macallin waxaan u naqaan ninka diinta wax bara. Labadaas magac meeshaas yey naga soo galeen. Haddii marka magaalo loo yimid, ninkii meel wax ka baraya oo dhan noo kastaba ha ahaatee, birana baraya, biraha yaa idinku macallin ah. Marka hadal la kordhiyo haddana caqliga geli karo, illaa ninkii wax un buu barayee, markii hore unbaan innagu diinta oo qura qaas ku ahayne, bare oo dhan kolkaas dabadeed macallin yuu noqday. Macallinnimada magaceeda siduu u fidayna sidaa weeye. Ninkii imminka berta qodayey, dabadeedna dhowr sannadood qodayey, haddaan imminka aniga oo iska qashiin ahoo aan beer lahayn imminka aan u tago, ninka aynu deriska nahay dabadeedna beerta i baraya de isagaa macallin iigu ah. Markaa bare oo dhan...magacii kolkaasuu kordhayoo af soomaaligiina bare noqday, kalmaddii macallinka ahaydna ee aan hore u haysannayna sidaasey u fidday waagii horese labadaas meelood: xeeboo dhanna meeshii qori laga qoro (doonyood) yey iyagu u yiqiinneen macallin, inteenan kale ee diinta baraneysana ninka diinta wax qorayaan macallin u niqiinnay, kan wax baranayana arday.

Anigu bal intaa yaan kaga baxaya. Fiqi Buraalow e waa ku kaa.

Fiqi Buraale Waa tahay. Horta e sida aad u wada tiraahdeen waa si wada jirta. Waxaa weeye, bil matal markeynu dib u noqonno, macallimiinta, sida u wada sheegteen, waa fara badan yihiin oo mid waliba magac ayuu leeyahay macallinna uu ku yahay, maxaa yeelay wax kale iska daayee marka shubaasha ceelka xitaa la shubayo, ninka isha ku jira ee galiska yaqaanna iyo ninka aan, marka biyuhu

guraan, iyo ninka aan oqoonnin waa kala goonni oo kaasaa macallin abbaa la yiraah; ninkaasaa ama adkeysi badan ama si biyaha loo dhuro u yaqaannoo, waw macallin. Waxaa kaloo intaas ku kordhinayaa: magacyaa jira la yiraahdo:

- 1) Aw Hebel,
- 2) Macallin Hebel,
- 3) Shiikh Hebel,
- 4) Fiqi Hebel.

Intaasuna waa wada derejo oo mid waliba derejo goonniyah ayey leedahay, bilmatal sidii karaamaddii u xumaatay ee hadda lama xuso oo loo mayaqaanno sidaas waxanse iska jiri jiray marka sida calaashaan abaaraha kanoo kale dhacan yaa waxaa la oran jiray: "Yaa haween ka jooga xile-janno? Dugsiiley yaa ka jooga?". Markaasaa waxaa la'isku soo kicin jiray macallinka wanaagsan iyo dugsigiisa iyo kitaabtiisa oo dugsileyda ah oo ay soo qaadaan looxa, ay saaraan madaxa. Halkaa dhakada ay saaraan. Naagta xile-jannada ah e raallidu ahina gambahday xoori jirtay. Markaasaa la oran jiray inta nugulka ah ee ah lo'da ama fardaha ama inta dhalleysida ahe oonka u liidata bannaankaa loo soo saari jiray. Waxaa la oran jiray roob-doon. Markaas culimada halkaas Qur'aan aqriyi jirtay. Ilaahay markaasaa halkaa ku shubi jiray wax. Waa kow.

Waxaasoo dhan waxay ahaayeen karaamooyin la yiqiinnay oo miyiga laga yiqiinnay.

Waxaa jirtay iyadoo la yiraahdo "Shiikh Hebel wuxuu sheegay tacluus baa soo socoto e tacdaar ha la sameeyo, beesha ha sameysato". Waxaa intaas ka horreeyay, reer kasta oo meel yaalla, dhiil la yiraah dhiil Qu'aan oo dhiishaasu ariga irridiisu ay surantahay oo halkaa caano lagu shubo oo la siiyaa ama socotada markaas haddii Allah idmayo timaadda ee baahan ama marka tacdaarta la sameynaayo waxaas dhiil-Qur'aanta ahayd meeshii la isugu yimaaddo wax lagu daro xoolaha lagu qalaa. Halkan waxaa laga yiraahdaa kulan, marka la duceysanayo kulan baa la yiraah. Wax waliba inta bilo laga soo shaqeeyo yaa markaa halkaa lagu duceystaa. Waa kow.

Markaas arrimahaas oo dhan maxay ku aas-aasaasnaayeen? Waxay ku aas-aasnaayeen ducada, karaamada iyo diinta ayey ku aas-aasnaayeen. Halka kan Xamar, sidii hore, ama magaalaba dhahoo, way ka duwantahay sidii hore. Oo maxaa beddelay? Saddex xaaladood baa beddelay, waa mare dugsiileydii Qur'aankii keli uma go'na oo waxay baranayaan far kale oo labadii gelin way u qaybsanyihinoo gelinna waa Qur'aankii gelinna waa wax-barashadii kale. Waa kow.

Ninka kan oo dugsiga sameystayna waxaaba laga yaabaa inuusan macallin u go'doomay uusan ahayne meel kale uu ka shaqeystaayoo nin kabiir u yahayoo "dugsigaas halkaa irridda iska taagoo ilma qura yuusan bixin" yaa dhici karta, halkaa uu lacagiisa ku gurtaa laakiin carruurta waxba kuu barannin. Karaamaddii waa laga duway. Haddaba waxaan isku raacsannahay waxa weeye aas-aaska diinta islaamka soomaaliyeed in ay ka soo askumatay miyi, ilmihii wax ku bartana

miyina inuu ka wanaagsanyahay kan kale, ninka macallinka markaa u ilmihiiна ee wax barana, inkastoo dadka uusan sinneyн, aqlabiyyadooda in ay tahay dadka xurmada leh. Bil matal waxaad eegtaa shuruudda miyiga marka la sameynaayo waa nooc goonni ah, magaalada marka la sameynaayana waa nooc goonni ah. Ilmihii baad dugsi geysaneysaa saa wuxuu oranayaa "bishii labaatan shilin baa laga bixiyaa, khamiistana wax baa laga qaataa". Xaggaas khamiistana maleh, labaatan shilinoo joogta ahina ma laha, cuntadii iyo waxii loo helikarana waa goonni. Shuruuddana waxaa weeye toddobadaas subuc hadba suu u dhammeeyo yaa mid waliba go'aankiisa uu leeyahay. Khatimka iyo billowga yuu leeyahay, sidaas uu noogu sheegay Shiikh Axmed yuu leeyahay mid waliba fasal goonni aho wax lagu baxsho macallinkuna uu wax ku qaato, dadka kalena uu ku xurmeeyo. Wawaana la yiraahdaa lama iibyo diinta e waa xurmo waxa lasiyyaa; wawaana looga danleeyahay waxaa labixinaayo: macallinka yuusan ilmahaaga dib u soo eegin oo mid habaaran uusan noqonnine mid duceysan oo diinta xafida oo qabta oo hu isticmaalaa in uu noqdo. Haatanna anigoo intaas erayadaas ku dar daray bal yaan ku celiyaa oo hadda baahan... Ma .. Cali Mudiir baan ku celiyaa fasiraaddii cali Mudiir bal waa tii ay wax kuu dhignaayeenoo aad tiri. Bal magaalada fasalkeeda ka sheekhee adigu sidey kula tahay ama aad u soo matayba.

Cali Mudiir

Een weli mowduuca waa dheeryahay an kaas dib u dhigno. Wawaan rabaa xoogaa faah-faahina in xaajiga aan weydiisanno erayadas bal in uu nooga sheekeeyo. Dugsi haddow meel ka oogsanyahay xaajiyow waxaa lagama maarmaan ah in la helo macallin, kow, kutaab ama ardo si loo yaqaanno, ka bacdi far-barasho, yeersi, hor-u-jeed, qarabax, naqtiiin, isku-loox, loox-jiifsi, subac, serbi, duub. Arrimahaas iyaga eh guud ahaan bal noo faahfaahi. Waad mahadsantahay.

- - -

Cali Mudiir

Maanta oo arbaca ah waxaa halka isugu yimid culimadii ka doodi jirtay dhaqan soomaaliga ow ka mid yahay Xaji Maxamed Axmed Liibaan, Daahir Afqarshe, Dhega Weyne ow Daahir salaad, Cali Shiikh axmed. Odayaashaas oo maanta mowduuca ay ka hadlayaan uu noqondoono dhammeystirkii arrimaha dugsiga. Dugsiga oo ah ilbaxnimada soomaaliyeed iyo bulshadeeda saldhigey ka soo unkantay, ay ka soo kortay oo aan dhihi karno ilbaxnimada waxay leedahay laba qaybood oo haddii laysku daro ilbaxnimada la yiraahdo.

Qaybta koobaad oo ah waxyaalka dhaqanka iyo caadada iyo diinta iyo anshaxa iyo shariyada iyo waxa noocaas ah iyo qaybta kaloo ah waxyaalkii farsamadii wax lagu qabsan jiray ee alaabta lagu addeeta ah iyo dhismaha iyo waxyaalka caynkaas ah oo labadooda haddii afafka qalaad lagu yiraahdo een xadaare afka carabiga "al-maadiyaad" iyo "al-macnaawiyaad", "material" iyo "non-material" loo yaqaanno.

Haddaba aan u soo degno mowduuceyna. Xaaji Maxamedow waxaynu wadnay ee dugsiga, marka erayada tan aanu soo wadno bal noo sii fasiroo noo sii baahi. Marka ugu horreysa: shaafiin oo ah: "macallinkeen allow kaal, macallinkis Allow kaal" oo loo duceynayaay iyo waxii wax u taray iyo loo duceynayaay, bal marka hore noo sharax iyo sey u timid iyo noo faah-faahi. Waa mahadsantahay.

Sheikh
Maxamed
Axmed
Liibaan

Mudirow waad mahadsantahay. Shaafiinta waxay biddaaya u tahay billaw ah dugsiga oogga ah oo macallinkiisu owsan loox-jiif ku dhigin (loox-jiif waxaa la yiraah in waqtina la dhigo Qur'aanka waqtina ow baaqdo. Loox-jiif waa kaas. Dadka dugsida ah oo diinka in ay bartaan rabaan dugsiga haddii la oogo ardo laysku keeno ducada waxay ku daraan "laqan iyo loox-jiif Allaha naga koriyo" Laqan waa canuggii dhimashadiisa. Waa laqmay canuggas, waa dhintay waaye. Iyo loox-jiif Allaha naga koriyo: loox-jiifkana waa quraan waqtina baaqda waqtina la dhigaa. Waa loox-jiifkii). Dugsigaas aa shaafiinta iska leh, sababtoo ah cilmi badanaa ku jira: ardada tirakoobkeeda waa cilmi ku jira oo shaafiinta muggii la qaadaayay hebel waa maqnaay iyo ardadii waxba kama maqneyn shaafiinta.

Shaafiintu: "Bismillaahi Shaafiin, Bismillaahi Mucaafi, Bismillaahi al-Ladii laa yadurru maca ismihii shey'an fil ardi walaa fi samaa'i wa Huwa Samiicu al-Caliiim". Iftitaaxa ducada teeda waaba ye. Markaasow Bismillaahi shaafiin haddow dhammeyo ow haddana waxow u galaa (intaas waa carabigii loo dhigay oo af soomaali kuma aqriyaan ilmuu. Ayagoo soomaali luqadooda ay tahay aa carabi loogu dhigaahoo macallinku ow carabi ugu dhigaa), markaasey waxay u galaan "macallinka yagii Allow kaal, macallinkiisi Allow kaal. Kaalidda, Allow u kaalmey waaye. Waalidiinta Allow kaal, waalidkoodna allow kaal, intii kalana Allow kaal. Wa duco. Shaafiintaas la aqrinayo galab soogasha oo mugga la dhammeyo ardada ay kala tegeyso oo ayan kala tegi karin oo ay guryihii aadi karin ayadoon la dhammeyn, tafaawul waxay u tahay dugsiga dabkiisa iyo dugsi kaalka dugsiga la deggan iyo dadka u kaalmeeya ey xerzi u tahay loo xerzi xeraayo ardadaas qalin-madowda ah ay xersi xereydo. Xersigaas qalin-madowda ay xiraanna sidii badan ma baaqdo. Curfi lagu bartayaa jiroo haddii roob la waayo, looxdaa madaxa loo saaraa ayagoo aqrinaya "Yursili samaa'a caleykum midraaran, Faqul istagfiruu Rabbakum Innahu kaana gaffaaran". Labadaas aayadood ayagoo aqrinaaya eey duurka la wareegayaan looxda. Wuxaan aragnay dugsi caadadooda ay tahay haddii beriga looxda madaxa loo saaro ayagoo looxdaas quraanka ku yaal inaan ardadaasu ayan imaaninoo roob soo miyro muddatir inta ay ka qabaan ducadaas deg deg llahey si uga aqbalo. Saas dugsi caadadooda tahayaan aragnayoo soomaali dhexdeeda ku aragnay.

Shaafiintaas soomaalidu waxay ka dhigteen maah-maaho ayagoo ku daraaya hiddaha iyo dhaqanka gabay, gabayaasha kooda oo nin gabayaah ah tanfiil ka dhigtay:

Shaafiin haddan dhigan lahaa/

Sida wadaad Shiikh ah

*Shareecada nimey reebtay yaa/
Igu shahaadaaya¹.*

*Shan farood haddaan noqon lahaa/
Laysu wada sheega*

*Aakhiero haddii loo shir baxo/
Kama shafaaceysto.²*

Taasey hiddo iyo dhaqan, in shaafiintu asal soo jiri jiray tahay oo aagahaan wax billowday iyan ahayn, sidaasaa u daliil ah. Isla markaas shaafiintaas dadku waxay yiraahdiin inta laga maqlo col sooma galo, cudur sooma galo, abaaru sooma gasho, balaayadaas xasharaadka ahoo dheelmaneysa sooma galaan. Inta shaafiintaas laga maqlaayo xersigaasaa u xiran aa dadkii yiraahaa.

Muhiim waayo dugsida, ducaduna waa saas. Sidas aawadeed aa waxaa kitaabku qabaa “Kheyru naasi wa kheyru man yamshii calaa wajhi al-ardi, al-mucallim” xadiisaa ahaa. Arlada duudkeeda inta ku socota ama dadka u kheyr roon waa macallimiinta. Sabab aa la yiri mugga xey ku noqotay? “Idaa qaala al-mucallimu li sabiyi ‘qul Bismillaahi Raxmaani Raxiim’, haddii macallinku sabiga ku yiraa Bismillaahi Raxmaani Raxiim dheh, “wa qaala sabiyu”: sabigii Quraan loo dhigaayayna “Bismillaahi raxmaani Raxiim” ow yiraah oo bisinkii aqriyo, “Qaala Allahu Tacaalaa”: Ilaahey waxow yiraah: “Barii'a lil Mucallimi, wa barii'a li waalideyhi, wa barii'a li sabiyi, wa barii'a li waalideyhima”. Waxay ka bari yihiin naar iyo nifaaq. Naar iyo kufrinnima qarsoon. Waa aan ka bari yeelnay e Malaaiktaay ka marag noqda.

Haddow mugga macallinkii sabab u noqday inow wiilkii bari noqdo, macallinkiisiina bari noqdo, macallinkiina bar noqdo waalidkiisiina bari noqdo ow bari ka noqdo labadii looga baqi jiroo kufrinnimo qarsoon iyo naar eheed, Ilaahey ka bari yeelay, sababtaas ninka u ah barinoqoshada yaa inta arlada duudkeeda ku socoto aa u kheyr roon saasey ku dhacdaa la yiri.

Haddana meel kale riwaaya waxay qabtay: waxaa la yiri maxaa macallinka faqiir ka dhigay? Waa kan macallinka xoolo badaneyne, ninka shiikha ahna xoolo siiyay? Xoolo waa kan iska yeeshee. Markaasaa waxaa jirtay riwaayo la yiri: “Allahu ma’ag'anid culumaau wa afqari al-mucallima”: Ilaahayow culimada tanaad ka dhig macallinkana faqiir ka dhig, sababtoo ah haddii macallinka faqiir ow noqdo, owsan xoolo yeelan, ijaarow u dhibaatoohaa ow qaato. Oo ummadda waxbarashadeeda, inow wax-baro uu ijaaro qaato oo u dhibaatoodo ay ku dhisantahay. Ninkaas inow ijaaro qaato ummadda wax-barashadeedii ku

¹ Oo ila diriraaya oo xumaan igu beeraaya haddaan iska dhigan lahaa shaafiin.

² Oo shan-farood dadka laaya haddaan noqdana, shafeecada aakhiraan ka qa qadaayaa. Haddaan shaafiin iska dhigan lahaana oon shar meel iska dhigi lahaana, shareecada nimay reebtayoo ninkii in lala diriro bannaaneed ah, aa igu shahiidaayoo aa igu jarrabaayo in aan diriro.

dhisantahay, Ilaahow faqir nooga dhig, ayowsan naga tanaadin aan wax ka barannee.

Nimankaan culimada ahna, ninka haddowsan wax hayisan oo ninka caalimka ahoo cilmiga aqrin lahaa owsan wax heysan, fadhiisan maayo, tamkiin heli maayo, laakiin haddow wax heysto tamkiin ow wax ku baro dadka ow suubsan karaa. Ninkaas haddow wax heysto tamkiinkii wax lagu baran jiray ow ka suuraabana, Allow wax noosii. Ninka haddow maal yeeshana maalkiisa dhaqaayoo wax dadka bareyninna, Allow faqiir nooga dhig wax ha laga bartee.

Riwaayaddaasuna waa jirtay. Midda kale, macallin waa midiidin loo magac sameeyaya la yiri, yacni meeha waxaa ku jira midiidin. Ilaa waa midiidin oo dadow midiidin u yahee. Midiidin waxaa la yiraah ninka adeegsimaha ah, ayaa luqada soomaali midiidin lagu yiraah. Markaasaa laga dhowrayoo midiidin aa inya dhar loo yeelay aa macallin la yiri. Aasaa la yiri midiidin loo magacsameeyay waayaan. Macallin waa madiidin.

Shaafiintu saasey aheyd. Ardada waxbarashadeeduna saasey ahaeyd. Asaalkii horana sifaalahaasey ahaan jireenoo saasaa lagu wadi jiray.

Meeshii marka aad isleedahay, Shiikh Daahirow, hallooga noqdo, bal adiga su'aal, adiga iyo Cali Mudir waad joogtiine.

Cali Mudir Aw Daahir u'aashiisii ow kuu soo jeediyay bal hadda annoo caddeeyo.

Daahir Afqarshe Mahadsanid. Wuxaan shiikha weydiinaya laba su'aaloood oo midina tahay waxaa laysla sheekheystaa oo wax la hubo aanaan ahayn: macallinku inuu nin kheyr badan yahay cidina ma diidana, wax la wada ogyahay weeye, laakiin hadduu camal un weligii ka dhigto, kheyrna ku dur-duraayo la wada ogyahay illaa waa nin Qur'aankii Ilaahay afka ku haya goor walba e, badi ahaan carruurta uma kacdo ayaa soomaalidu tiraahdaa. Sababtuna waxay tahay bey yiraahdeen looxaa kaa ka soo bixi waayay uu dhengedda kaga dhifanaayo, qaddaa looxa markii madaxa sare u wada qaadaan, naxdintaa ay moodeen ma aragtay in dhangaddii in ay kulligood ku wada dhacayso. Qaqdaasaa carruurta wax yeesha waa yiraahdaan. Markaa bal sidaa wax uga jiraan waxaannu jecelnahay inaannu shiikha weydiinno.

Sheekada kale waxay tahay, waxaannu maqalnay (taglio o censura della seconda domanda di Af Qarshe nella cassetta). Bal waxaan jecelnahay taa shiikha inuu inoo sheego.

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Ee middaan la leeyahay waxaa meesha iska taalla "Annal mucallima wa dhabiiba, kilaalahumaa laa yansuxa". Dhabiibka ninka ah iyo macallinka ninka aha, haddeeyan nasiixeyn ahayn, haddeeyaan kariimeyn aheyn (karim waxaa la yiraahdaa ninka suuban oo quluwda san oo dul qaadka leh), haddeeyan, kuuma naseexeeyaaanaa la yiri. Dhabiibkana naseexo kuma taabsiyo haddowsan kariim aheyn. Macallinkuna, inkastoo uu wax ku barayo, hadduusan kariim aheyn nasteeexo kuma taabsiyo.

Meeshatan waxaa yaalla hor-u-jeed Quraan oo mucjiz ah oo sabi ah haddana an dhimrigiisu kaamil ahayn oo ha la baro la yiri ee haddana ha la qabadsiiyo la yiri. Midka meesha ku jira Macallinka hadduu maago ul keliyah ku qabadsii oo sabar iyo ku naqnaqid fahmigiisu inta ow la'egyahay haddowsan uga dhigin ee markii ow gefaba uu ul ku cadaadiyo, ninkaas sabiga ah oo laciifka ah oo tankiisa tan aan ahayn lagu keenay, ishiisa ineyna baaqaneyn adiguba waa kuu muuqataa, cilmi aad ku leedahay.

Macallimiinta waxaa jira macallin kutaab inya dila dab meelow ka yimid aa la ogeyn, minaAllaahi ka yimid, maradiisii ay ku holacday hadduu dulkiin uu ka badshay. Waxaa jira macallin sidow Qur'aankii u aqraayay warkii ku tagow lagu celiyay ee kutabtii curfaafyaha dadka lahu iney u yimideen la yiri "Macalli ardadaa lagaa raacay ee ha ku gacan saarto" ee ardadii inya u yimaadeen ay gacan saareenoo muggaas kadid Ilaahey warkii u furay.

Im warku wax ka jiraan saasaa u daliil ah waxayna ku dhici kartaa tankiisii wax ka badan yaa ardayga lagu keenay asagoon ishagreynin tankiisi wax ka badan ku keeniddaas lagu keenay yaa ishaas ka imaaheydo ilhimbirirlaha owsan itaalna ku baxsan karin tabna owsan ku baxsan karin macrifana owsan ku baxsan karin oo wixii ay ka maqanyihiin, yaa keenahaya habaarka degdegti loo aqbalaayo. Wuxaase ka baxsan kara ninkii wax bariddana og, ilmaha dhibaatadoodana og oo edebdarra shey ah ma aha e ilmaha sida kale dilkooda u yareeya. Ninkaasaa ka baxsan kara. Ee haddow maago dilka ka badi, waxaa suuro gal ah inow ilmahuba fahmiga inya ku tago. Macrifal'aan iyo dil haddeey isugu daranto, cunugga dhuumanaayo, sidii badan mahaasuu ka dhashaa. Ee macallinkii waa kuu turahayaa. Lagu duubimaayo, waa ku cancanaananaa haddeey ku jirto cunuggu maqnaan maayo mar. Dil hadduu filanaayo macrifana ay ka maqantahay kii dhuuntaa la yiraah. Meeshaasey ku jirtaa oo wax jira himbirirlahaas ardagaa ah bal wax kale iga daaye dadku waxay yiraahdeen asagoo baahan oo gurigii u ordaaya geedkii ku dhegaa wow engegaa, yacni intuu il-kuleyl ka qabo ardaygu. Taas saasaad uga begsaneysaahoo caqligaagaa woxow keeni karaa sifadaas.

Xoolo xumada macallinka laga sheegay saasaa u sabab ah. Habaarkaasaa macallin la xiriire ninka haddow baahdo u dhibaato galaayo inow ijaaro qato oo dugsi qabaay, Allow weligii baahida yeysa bi'in si wax looga barto. Saasaaba jirta.

Cali Mudiir

Xaajiga wuxuu noo sheegay xadiis ah "Kheyru man yamshii calal ardi al mucallimuun". Inta dunida korkeeda arlada ku socoo macallimiinta ayaa u kheyr badan". Xaaji maah-maahda tan (oraneysa): Maanyarada macallinka iyo madiga, iyo taas bal haddaa heshiisii.

Sheikh
Maxamed
Axmed
Liibaan

La heshiisiyyoo madi iyo macallinaa uu maanyar waa tan dadku uu yiraah. Macallinku waxaa maanyarada loogu tilmaamay: boqol arday iyo boqol odayo iyo boqol habrood oo dugsiilo laba boqolay tahay, boqolkuna boqol arday ay tahay. Waa seddex boqol.

Seddexdaas boqolaa war wax ku qaban kara la arag oow ka adag yahay. Boqolka waa dulmaa oo waa boqolka arday, boqolka odayna waa u taliyaa oo waxaas ha la yeelo hadduu yiraa ma diidi karaanoo ilmahay u cabsaayaan iyo dugsiga. Boqolka habroodna, wiilkaaga yowsan damiin noqonne ee macallinka wax ha ku qabanaa ku jirta. Boqolkaas habrood iyo boqolkaas oday oo subaxgashaa amaantu wada iyo boqolkaas arday oo cabseyasa a ishiisa ka cabseyda. Eddexdaasow subax iyo cawo ku daranyahay. Intii nool inuu ka adagyahow u qabaa. Maanyarada macallin saasaa lagu yiri.

Madina waa madi, afar gabdhoodaa la dhalatay, afarta gabdhoodna waa ka xoog badanyahay. Gurigow kula koray. Intii la'arkaa inow ka xoog badanyahow u qabaa. Madi iyo macallinaa intii Alle arakta u maandooran sabatey ku dhacday waa saas, oo madigana afarta gabdhooduu ka adagyahay, macallinkuna seddexda boqolow ka adagyahay.

Cali Mudir Su'aal kale yaa noo haya? Een aan haddana...bal an dararinno xaajiga. Xaaji waxaa jira: kicin, xarafkaan kici, iyo hingadin ayaa jira. Waxaa jirta meeris iyo yeeris. Afartaa eray maxay kala yihiin?

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Kiciska waa kicin. Kiciska hinggaadaa ka horreyda. Haddowsan hinggaad baran waxba ma kicinkaro. Canugga kan wax la barahayaa waa inow hinggaad bartaa. Sababtaan alifikaba loo yiri oo alifkan loo dhigaaho meeshii wax lagu bartay oo hinggaadda lagu bartay yaa alif looga soo kacay. Hingaadaase lagu baranayaa meesha e alif waxow la too yahay: waxay yiraahdiin dadka kan kitaabbada, dhulkaan, gacantaan waa tan xusulka meeshaan ku taallahe, waa dhiqid meeshaan muruqa ahi. Waajibkana waa inta xusulka inta ah la dhaqaa. Axkaamta waxaa lagu yiri: "maa laa yatimu al-waajibu illaa bihi, fahuwa waajibu". Maalaa yatimu waajibu: waajib wuxuu taam noqeyn; illaa bihi: in asaga lala yimaad maahine: fahuwa waajibu. Haddii owsan xusulka dhaqmeynin in meeshaas muruqa fooddiisa la dhaqo maaha e, muruqii fooddiisiyyaa waajibkii noqotay. Saas waajibkiyaa taam ku noqoheynin. Kiciska iyo yeerinta alifka lagu baraayaa waxow waajib noqday haddaan alifka ayada lagu baran kicis iyo yeeris midna baranmeysid. Markii la bartay hinggaaddii iyo kicintiina meeshii yaa looga tagay oo alif dambe kulama socdo oo aanu leeyahay alif waa dambeeeyaa, aliflakordhabeeey iyo waxaas soo dhihi meydid, waxaad u bareyday waxay ahaayeen ood ugu dhibaatooneed waa midka tan. Marka kicintii iyo yeeriskii, kicinta waxaad ku baran kartaa hinggaadda. Haddaad hinggaadda barato:
aa alif la kordhabay alif lagu reebay;
ii alif la hoos dhabay ya lagu reebay;
uu alif la goday wow lagu reebay,
alifkaa dambeeeye. Intaasaad baratay.

Aa, haddaad aragto oo ninkii ow mugga billabaha aha rabaa inow hinggaad bartaahe, aa haddii la yiri woxow qortay in uu alif ku reebanyahay; ii haddii la yirine iney ya u ku reebantahay; uu haddii la yirine waxa dhawaqaayoo faruuraha ku haadaayaa waa wow,

wow-gaasu inuu ku reebay.

Higgaaddasu muggow barto oo la baray aa alif la kordhabay alif lagu reebay aa la baray; ii alif la hoos dhabay ya lagu reebayna waa la baray; uu alif la goday wow lagu reebayna waa la baray. Intaas haddii la baro oo loo meeriyoo, kicintii muggaasow kicinayaa asagu. Kici iyo yeeris, kicinta aa mugga hore dambeyheyso oo ma kici karo asagoon higgaad baran. Higgaadi iyo kicintii, higgaaddaa horreysa oo oday ah. Kicintuna waa ilmihii ay dhashay higgaaddu. Yeeris, mugga. Waxaa yeeris baran kara nin higgaad yaqaan oo xarafka soo kacshay oo yeeris baran karoo macallinkii: "Yaa ayuhalladiina aamanuu itaqu allaaaha" ew u joogay yeeriskii, "xaqa tuqaatiHi" yaa ku xigtee ma gareysaa?

-Macallinow, "Yaa ayyuhaaaladiina aamanu taquLlaaha"? Waa yeersaa. Maxaa ow dhowrahayaa: "xaqa tuqaatiHi" in macallinkii ow u yeeraa. Yeerkii moxow ku bartay? Kicintaan ow kiciyay "Yaa ayyuhalladiina aamanuu taqaatuLlaaha" yaa inow inya kacshay oo aqriyay ow yeersaday. Moxow ku goobtay uu ku helay? "Xaqa tuqaatiHi" yow macallinka afkiisa ka tirsaday. Moxow mugga dhigahayaa? "Xaqa tuqaatiHi" oo ewel xarafkii soo bartay sida loo dhigo. Yeeriskiina waa kaas. Nin kicis iyo hingaad yaqaan aa wax yeersa karo ee haddowsan kicis iyo higgaad oqoon waxba ma yeersan karo. Waa kaasaa iyadana.

Meeriskana waa in laga daba yiraa oo meeriskii waa xarafka in uu soo aqriyaa meerintu. Asagu ha meersado oo keligii ha aqriyo hase loo meeriyoo nin afkii ha ka meersado e meerintu waa waxa meesha ku yaal in la soo aqriyaa ow ka dabo aqriyaa, ama asagu oo iya rororo kacsado ow soo aqriyaa. Meerintu waa taa.

Cali Muduur

Weli waxaan ku dhexjirnaa dugsiga iyo waxy la xariiro. Waxaa jira xaaji: xeer (xer) quraan iyo xeer (xer) cilmi, ayaa jira. Maxay kala yihiin?

Sheikh
Maxamed
Axmed
Liibaan

Xer Qur'aanaa horreysa. Dugsiyaa oodan. Waa oogoo ardaa ku jirta. Odayaaley leeyihiin, kal iyo dhaawa laga qaataa, ijaaraa ku qaddiran, qaalilaa ku qaddiran, ducaa ku qaddaran, waa dugsi. Nidaamkii dugsiaa ku yaalla. Nin xer ah oon oda laheyn oo anfaca haysan quraanna raba aa yimid. Waa macallinka iyo dulqaadkiisa iyo dadka deriska ah. War wadaad xer ahaa ii yimide in ku qaraabta arlada ma idinka heli karaa oo dugsiga quraanka anigu xarafka u oggolaadoo ku saddaqeysto ow odayaalka kala tashanayaa. Qoladii tiraaha macallin waa u oggolnahay wixii quraan dhiganaya. Dadkoodaasey iska dhexgalayaan ee quraankana adiga ku saddaqeyso annagana ha noo doceeyaan haddaan qarsin qarafa ah u helno. Waa xer quraan. Quraankow xer u yahay. Xer ahaantu waa wax la'aan. Nin soo xereystayoo arla kore ka yimid. Quraamow doonayaa. Haddow quraankii helay maha, waa xer quraan.

Arday ma aha quraankiina waa dhigaa; meeshii ardaga, xer uu magaceedii la baxay. Waa xer Qur'aan. Waa dhaalibul cilmiyoo kale. Ee xer cilmi. Nin shiikh ohow kutuba aqriya aa meel jooga. Meesha xertii joogtay ha noqoto, niman dibadda ka yimidba ha

noqotee caam ahaantooda waxaa laysku yiraa xer-cilmi oo cilmigaasey xer u yihii. Shiikhaasaa u wada aqrinaya. Nin gurigiisii aada iyo nin gunti u qaraabtaba, waa xer-cilmi. Xer-cilminka waa ninkaa cilmiga leh ag fadhiisatay. Xer quraanna waa nin dugsi haya oo macallin ah, ardadii niman aheynu u yimid. Saasey ku kala duwantahay.

Cali Mudiir Ee waxaa jira jilid iyo jaadin, abuu dhacaam, tacalluq. Maxay kala yihii?

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Abuu dhacaam waa ninka cunnada ku siihaa; tacalluq waa isu midoo waa ninka aad ku tacalluqdoo wax ku siihaaya. Jil waa ninkaas xerka ahoo meesha yimid oo la yiraahoo meesha yimid oo la yiraaho yaa loo duceeyahoo xerkaan lagu jilaa? Cilmi ha aqristo, quraanse ha aqristee. Nin Quraankii jilkaa ku bartay oo Illahey baray aa asagoo aayad qaadaayow faanay. “JacalaLlaahu Kacbata” aayad la yiraah oo Uufuu ku jirta aa ku soo aadday. Muggaasow waxow soo maray tilmaamay:
-Jidaa loo qaaday, jilaa loo weydiistay, jikaa loo fadhiistay “JacalaLlaahul Kacbata beytal xaraami qiyaaman linnaasi”, ow yiri. Intow soo marayow tilmaamay. Jidaa loo qaaday, jilaa loo weydiistay, jikaa loo fadhiistay, “JacalaLlaahu Kacbata beytal xaraam qiyaaman linnasi” ow yiri. Sidi ku soo bartay ow tilmaamay. Jilku waa kaas.

Cali Mudiir Een waxaa jira ardo iyo kutaab, maxay kala yihii?

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Luqa kale duwan oo qolaba wax u taqaan weeye. Ardo mahaan intii ka woqoysi ahaa laga yaqaannaa. Kutaabna mahaan intii ka koofureyda aa laga yaqaan. Oo waa kutaab. Kutaabta ardadey u yaqaanniin dadkaan koofureey ah, lug kastaba ha noqotee,, laakiin dhulkaan waqooyi kutaab ma yiraahdiine (kutub waxay u yaqaanniin kuudkaan kutubka ahoo quraanka ku yaalley kutub u yaqaanniin) laakiin kutaab jahada loma yaqaanne ardey yiraadiin iyagu iyo qalin-madow iyo.

Cali Mudiir Een erayadatan tubaal marka la shidanaayo dabka iyo oog oo dugsiileydu shidaneyso een bal noo kala macnee tubaal, tubaal dadbaa tubaal u yaqaan dadna oog bay dhahaan.

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Waxaa waaye: tubaasha meehaas ka bexeyda waa dugsigii hebel ahay waa yiraahiin. Oogga mahaas ka karaayaahune waa dugsigii hebel ahaay waa yiraahiin. Laakiin oogga aa waxow ku waxeysanyahay dugsigaasu ma dugsi oon xoogaa yahaa mase waa dugsi oog ah. Dugsigii aad wax looga baraayo waa dugsi oog ah. Ooggana saas waa u yaqaanniinoo haddii wax laga baraayo dugsigaas waa ooganyahay, yacni ma densana, laciif ma aha, haddey laciifnimada ku wadaan oo ay tilmaamayaan waxbarashada xooggeeda, waa dugsi oog ah ay yiraahiin. Dabka oogna waa la yiraah, tubaalna waa la yiraah oo waxaw ku goonni

yahay dabkaas. Meelo aan cawadii aan deb laga shideyn a jirta. Barbarkaas koofur, Biyamaal Maxamed nimanka la yiraaho, dhankaasoo dhanba ah, dugsiga subixii yaa lisugu imaahaa maahee cawadii deb lase shidi maah. Dhankaan haddii inta la soogaaro oow ceelka Xamar ah intii ka waqooyiyeydo meel kastaba ha ahaatee la aadana, sidii badan, dugsigu waa cawadii inuu mir leeyahay oo dabkiisu shidanyahay oo ardimuhu qoryo doonayaan. Beledna hadda waaba aragtaayoo asagu jikaba ma leh. Sababta lagu waayay, waxbarashadiisu ay laciifku u tahay, deb cawo meel aan laga shideynoo quraan laga mireyn oon subac ama lagu mireynin, aan dab laga hureynin, oog dugsigaasu ma ahan. Iney wax iska bartaan waa suuro gal oo baraayaa oo xurfigaay ku baraayaan, caado ay iska barteen waye, laakiin dadkaan waqooyi waa dirqiyaan, dabkey ku dirqiyaan.

Cali Mudiir Een waxay ila tahay dugsigii arrimihisii intaas iney nagu filantahay. Odayaasha maxaad noogu dareysaan.

Fiqi Buraale Bal shiikha waxaad inoo weydiisaa waxaa dadka qaar yiraadaan ardada ninka maalintii wax u dhiga iyo ninka habeenkii iyo maalintiba wax u dhiga e habeenkii nuskiisa dambe kiciya yaa ardadu fahma badantahay ama xaafidi ogtahayba quraanka. Bal waxyaalahaas adigaa shiikha muddo badan dadbadan tacliiminaayey oo kala oge, taa wixii ka jira in aad noo kala caddeysid yaanu baahannahay.

Cali Mudiir Guud ahaan waxaa jirta een meel haddii bulsho ay jirto anshax iyo asluub, dishibiliin iyo nidaam iyo hab ay ku dhaqmaanaa jira. Marka habkaasoo dhan xajiga ayaa nooga sheekeyndoona.

Sheikh Maxamed Axmed Liibaan Waxaa meeshaas ku jira: waxay yiraahiin oo ku duceeyaan ardada: "Maalin jira waa macallinkayga, cawadiina waa Malakul Jibriil". Maalinkii macallinka wax howdhigo, cawadiina Malakul Jibriil wax ha baro. Sababta logu yiri waxay tahay: habeenka xubinka hore nuurka ambiyada iyo nuurka awliyadaa socda oo dadka ku fida. Xubinka dambana nuurka llaahey aa ku fida. Mirtaas la miraa hayo oo ilmahu cawadii fahmida u soo dheelmata logu leeyahay. Nuurkaas ama nuuruLlaahi ah ama nurul ambiya ah, ama nurul awliya ah ninkii soo jeeda ka qadi mahayo, ninkii iska seexdaa de waxba hadde kuma leh. Islamarkaas waxaa lagu ogaaday in fahmigu oow cawadii mirsado. Waxba adoo oqoon haddaad seexato, waxii kaa iskaa galay oo oqoonweysay, adoo fahmadaasi aqrinayaad kecysaa. Xuduud fahmada qofka keeduhu ay mirsato inta aad ku jirto konton intii aad ka hooseydo, sanadba sannadii ka xigto afartanka; afartanka, sanadba sanadey ka xigto soddonka; soddonka, sanadba sanadey ka xigto labaatanka; labaatanka, intey ka xigto tobanka, sanaba sano. Wixii aadan oqoon, haddaad seexato, adoo yaqaannaad kaceysaa. In fahmi yimid sababtaasaa u daliil ah. Aahey. Hadduu cadbigiisi dhaafo oo uu ninkaas kontonka lugta ka bixiyo, wax ow yihiin maahe e wax oo isagoon aqoon seexday inow lakaco, qaro inow

ku dirqiyoo maaha e, fahamka wax ku dirqi maayo. Taasaa la'ogaadayoo saasow isagu yahayba.

Cal Mudiir

Maalin hore ayaa waxaa ka sheekeynaayay ninkaan Andrewiskj la yiraa ka sheekeynaayey af soomaaliga dadka ajnabiga ah sida ow ugu dhib badanyahay. Marka waxaa sal uga dhigay tobani iyo waxii ka bacdi ah af ajnabi haddii waa baranaa aad tiraahid, aad buu kuugu adagyahay. Markaasow buruuufgareeyay dhowr iyo soddon sano ayuu baranaayay af soomaaliga haddana qaati buu ka jooga. Markaasow waxuu meel ku dhigay:

-nin baa yaxaas qabtay iyo

-nin baa yaxaas qabtay.

Ninka soomaaliga ah oo yarka ah oo tobani jirka ah markow maqlo waa garanaa ow yiri, laakiin annagu garan weynay buu yiri. Macnaha waxaa waayo qofka intuu yaryahay dhawaqa iyo xusuusta iyo magaciisiga iyo waxaas iyo barashada waa u sahlantahay. Saas daraadeed ninka markuu weynaado wax waa baran karaa, laakiin dhawaqa iyo xafidaadda iyo, sida marba mar awka weynaadaba, waa soo yaraaney. Waad mahadsantihiiin.